

pek. A róluk szóló szakirodalomról nincs bejegyzés, műszaki könyvek közül — az áttanulmányozott anyagban — kizárólag rádiós szakkönyvek iránti érdeklődés mutatkozik, ami önmagában egyáltalán nem helytelen, de úgy látszik, hogy a mezőgazdaság gépesítésének ismertetésére több gondot kell fordítaniok a szakíróknak és — propagandamunkájukkal — a könyvtárosoknak, könyvterjesztőknek egyaránt.

A természettudományos jellegű művek közül L. F. tanító a Tildy: *Kisbala-ton*, Jakucs: *A Békebarlang felfedezése* és Vertse—Tildy: *Erdő-mező madarai* című könyveket említi, mint amelyek tanítói munkájában segítségére vannak. Egy másik — laikus — olvasó Scserbinovszkij: *Hatlábú ellenségeink és barátaink* című könyvét találja példászerűen érdekesnek és tanulságosnak, Sz. J. pedig a Brunngraber: *Rádium* című könyvét, mert regényszerűen közöl természet-tudományos ismereteket.

Sz. Gy., egy falusi olvasó, a Hanselka—Jiri-féle Afrika-könyvvel kapcsolatban jegyzi meg, hogy jó volna, ha magyar

szakemberek is utaznának külföldre és érdekesen megírnák *»a világ más részén lakó népek életét és munkáját«*; ebben a megfogalmazásban az az új ízlés kap hangot, hogy nem a pusztán exotikum az igazi érdekesség, hanem más népek mindennapi, alkotó életének ábrázolása.

A különböző műfajú könyvekről szóló bejegyzések közös alap gondolata az, hogy az olvasók a könyvekből tanulni, ember-ségükben, tudásban egyaránt gazdagodni akarnak. Nemcsak a szépirókra, de valamennyi íróra, aki az életet a maga szakmájának ismeretei segítségével értelmezi és ábrázolja, vonatkoznak Sz. M. Ilona szavai; szerinte az író ugyanazt látja, éli át, amit az olvasó, *»de ő rendelkezik azzal a képességgel, hogy nemcsak ezt, ennél sokkal többet vesz észre. A dolgok mélyére tud hatolni, különösen mi, fiatal olvasók vagyunk hálásak ezért. Igen, hiába élünk most a jelenben, az új, megváltozott életet csak akkor ismerjük igazán, ha ismerjük a mai magyar irodalmat.«*

Lékay Ottó

Pillanatképek a múltból

VIHAR A »KÜLÖNÖS HÁZASSÁG« KÖRÜL

Amikor 1900-ban a Pesti Hírlap folytatásokban közölni kezdte Mikszáth Kálmán híres regényét, a *Különös házasságot*, a klérus lapjai hevesen támadták a regény íróját. Azt állították, hogy a katolikus főpappal szembe forduló írás merő kitalálás — gróf Butler János egyáltalában nem is élt.

A vita látszólag lecsillapodott, de a regény sikere miatt a haragos püspökök időközben mindent elkövettek a regény kompromittálására, annál is inkább, mert ezekben az években honosodott meg a polgári házasság Magyarországon és a *Különös házasság* története roppant súlyos egyházellenes érv volt. A Vasárnapi Újság a klérus segítségére sietett és 1904-ben »Egy történetíró« aláírással cikket adott közre. A cikkíró okmányokkal bizonygatta, hogy gróf Dóry Katalint (a regényben Mária volt a neve) Butler gróf izzó szerelemből vette el és nem erőszakkal kényszerítették a házasságra. A homályban maradt »történetíró« magát Butlert úgy mutatja be, mint garázda, rabiatús embert. Két hét múlva egy másik cikkíró, »Egy jogász« aláírással folytatta a Vasárnapi Újságban Butler gróf sárbatiprását. Kegyetlen, kicsa-

pongó fickó volt — írja róla —, aki éjszaka, zimankós időben kergette ki feleségét a párdányi kastélyból.

De történt egyéb is ebben a sok vihart felkavart ügyben. 1904 novemberében a képviselőház karzatáról egy gyári munkás papírlapokat dobált az ülésterembe. Letartóztatták. Igazolta magát, hogy neve Butler János és azt állította, hogy a Mikszáth-regényben szereplő Butler gróf dédapja volt. Nagyapja ennek a Butler grófnak Bánusz Júliával folytatott viszonyából származott. Butler gróf azért nem vehette el Bánusz Júliát, mert Dóry bárónővel erőszakkal összeházasították. De a gróf törvényesítette fiát és végrendeletében egész vagyonát ráhagyta. A törvényesített fiút azonban addig üldözték, amíg otthagyta vagyonát, egy faluban telepedett meg és maga is paraszt életet élt. Így lett a dedunokából gyári munkás, s a rőpcédulákon azt kérte a képviselőktől, juttassák vissza ősi birtokát.

Felvetődött az a kérdés is, miért nem szabadult meg Butler gróf a ráerőszakolt bárónőtől úgy, hogy áttér a református hitre? Azért nem, mert az érvényes jog-

szakosok szerint így elvesztette volna vagyónát.

Butler János gyári munkást, kihallgatása után a rendőrség elbocsátotta. A párdányi uradalom, a Butler grófok ősi birtoka továbbra is azokra szállt, akik a különös házasság révén törvényes örökösöknek minősültek.

Hogy kik voltak a törvényes örökösök, mindjárt kiderül.

Egy újságíró ebből az alkalomból szólasra bírta Mikszáth Kálmánt, aki ezeket mondotta:

— Regényem megjelenése után a Döry-család arra kért, semmisítsem meg

könyvemet, mert sérti a kegyeletet és nem a valóságot írja meg. Azt kérdeztem a család megbízottjától, van-e erre a célra egy-két milliója, mert a megsemmisítés, ha hajlandó lennék is rá, talán még többbe kerülne, minthogy a könyv már megjelent angolul, franciául, sőt Amerikában is. De nem is vagyok hajlandó visszavonni, amit írtam, mert ez a valóság, sőt enyhítettem is rajta, hiszen például Döry Mária púpos volt és sokkal könnyelműbb, mint amilyenek feltüntettem. Nem is egy, hanem több gyermeke született, de egyik sem Butler gróftól.

GYÁSZFÁTYOLOK IRODALMI ÖZVEGYEK

Magyarországon könyvet nem vesznek, csak eladnak — volt a jelszó a múltban széles e hazában és ennek következményeit könyvkiadónk messzemenően hajlandók voltak levonni, mint azt az alábbi példa igazolja.

Egyik legnagyobb könyvkiadónk a Genius—Révai kiadóhivatali igazgatója, ugyanaz, aki erdélyi írónk könyveit, hogy kelendőbbek legyenek, halinába köttette, egy napon a következő ötlettel lepte meg önmagát, majd az ország gyanútlan könyvvásárlóit. Akkoriban halt meg egy regényíró és egy nagy költő. Az első, életében az úgynevezett »nemzeti középosztály« kedvenc írója, a költő magasrangú művészetével már kevésbé népszerű. Mindkettő holta után gyűjteményes kiadás készült elég jelentékeny példányszámban. A könyvek felsorakoztak a kiadó raktárában, most már el is kellett őket adni. Leleményes igazgatónk két, addig a gyász helyett inkább a szerelem terén jeleskedő hölgyet szerződtetett, akiket talpig mély gyászba öltöztetett. Lábukon fekete lakk

topánnal, áttört fekete selyem harisnyában, fejükön sarkukig érő gyászfátyolos kalappal és suhogó fekete taft ruhában jelentek meg az özvegyek vidéki városainkban. Fölkeresték az ódon megyeházákat és a szecesszió-emelte városházákat egyaránt. Gyászszegélyes zsebkendőjükkel vörösrre dörzsölve szemüket, sőt, a kellő pillanatban néhány könnycseppet is ejtve és itatva fel, mutatkoztak be az alispán úrnál, illetve a polgármester úrnál, mint vigasztalhatatlan, bánatos irodalmi özvegyek, akiknek bánatára azonban mégis akadna ír, ha tudniillik a jeles közéleti nagyság aláírná elhunyt férjük, a halhatatlanságba költözött író, összegyűjtött műveinek megrendelő lapját. Ki állhatott volna ellen ennyi bánatnak, és bánjak, amelyek egyszerre rohantak meg a »könyvet pedig nem olvasunk, sőt nem is veszünk« jelgégjú hivatalok vezetőit. S ha már az ő aláírásuk megvolt, játszva követte ezt a többi, mert ugyan ki maradt volna el a polgármester úr mögött?

KESZÜL A TIZKÖTETES SZOVJET »VILÁGTÖRTÉNELEM«

A Szovjetunió Tudományos Akadémiájának Történettudományi Intézete az Akadémia egyéb intézményeivel, valamint Moszkva, Leningrád és más városok egyetem tanáraival és tudományos dolgozóival együtt most dolgozik egy tízkötetes »Világtörténelem« összeállításán. A hatalmas munka az emberiség történetét ismerteti az emberi társadalom kialakulásától a második világháború befejezéséig. A maga nemében ez lesz az első marxista oknyomozó kutatómunka, amely a szovjet és a külföldi értelmiség széles köréhez szól.

A szerzői munkaközösség arra törekedett, hogy a munkában népszerű előadási mód a szigorú tudományossággal társuljon.

Mihelyt egy-egy kötet nyomdakész, szövegét megvitatás végett megküldik Moszkva, Leningrád és a szövetséges köztársaságok tudományos dolgozói közönségének. A kész anyag bírálatára (recenzió írására) a népi demokratikus országok tudósait kéri fel.

Nagy segítséget kaptak a szerzők a kínai Tudományos Akadémiától, amely az első három kötet szövegét külön kiadványként közreadta. A kínai történettudósok részletes recenziója hozzásegítette a szerkesztőket ahhoz, hogy az első kötetek egyes fejezeteit még világosabbá és tökéletesebbé tegyék.

Az egyes köteteket fekete és színes illusztrációk díszítik. A kötetekhez térképeket, vázlatokat, ajánló bibliográfiákat, mutatókat stb. mellékelnek.

A tervek szerint az első kötetet f. év augusztusában fogja kiadni az Allami Politikai Kiadó. (Szovjetszkaja Kultura.)

Aquincumról és a Mátyas korabeli Budáról kiállítást rendezett két tárlóban a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár »Budapest története« kiállítás sorozatának keretében belül. (Sz. E. K.)

A Múzeum-kertben levő parkolvasóját ez évben is megnyitotta az Országos Széchényi Könyvtár. A Múzeum-kerti pihenők nagy számban veszik igénybe a fiókkönyvtárat. (O. Sz. K.)